

V L A A M S   P A R L E M E N T

stuk   **579** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op   10 juni 2010 (2009-2010)

Hoorzitting

over de tweede Jeugdmonitor
‘Jongeren in cijfers en letters’

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door de heer Chokri Mahassine

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Herman Schueremans;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
de heer Lieven Dehandschutter, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de heer Ludwig Caluwé, de dames Martine Fournier, Vera Jans, Tinne Rombouts;
de heer Chris Janssens, de dames Katleen Martens, An Michiels;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
de dames Caroline Gennez, Yamila Idrissi;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

INHOUD

1. Situering van de Jeugdmonitor door professor Nicole Vettenburg, coördinator van het Jeugdonderzoeksplatform	4
2. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en vrije tijd’ door de heer Tom Boonaert, Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent.....	4
3. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en media’ door mevrouw Jessy Siongers, TOR-groep, VUB.....	7
4. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en verdraagzaamheid’ door mevrouw Jessy Siongers, TOR-groep, VUB	9
5. Toelichting van het onderzoek ‘Welbevinden van Vlaamse jongeren’ door mevrouw Hanne Op de Beeck, Leuvens Instituut voor Criminologie	13
6. Toelichting van het onderzoek ‘De ideale levensloop van jongeren’ door mevrouw Lilith Roggemans, TOR-groep, VUB.....	15
7. Vragen van de commissieleden en antwoorden van de sprekers	17
Gebruikte afkortingen	29

De Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media organiseerde op 25 mei 2010 een hoorzitting met het Jeugdonderzoekplatform over hun publicatie van de tweede Jeugdmonitor ‘Jongeren in cijfers en letters’.

De Jeugdmonitor beschrijft een hele reeks onderzoeken in verband met de jeugd. Ten behoeve van de commissie worden enkele specifieke onderzoeken verder toegelicht, verband houdend met de beleidsdomeinen van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

1. Situering van de Jeugdmonitor door professor Nicole Vettenburg, coördinator van het Jeugdonderzoekplatform

Professor Nicole Vettenburg: Het is voor ons een genoegen om de JOP-monitor hier te mogen voorstellen. Het JOP of het Jeugdonderzoekplatform is gestart in 2003 en is een samenwerkingsverband tussen drie universiteiten en drie disciplines: Sociologie van de VUB, Criminologie van de K.U.Leuven en Pedagogie van de Universiteit Gent. In 2007 zijn we opgenomen in het Steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport.

Wij hebben twee hoofdopdrachten. Ten eerste inventariseren wij het bestaande Vlaamse onderzoek en maken het toegankelijk voor het brede publiek. Daarvoor maken wij een korte fiche op van de verrichte onderzoeken met een beschrijving van de methode, de belangrijkste resultaten, enzovoort. Deze gegevens worden ter beschikking gesteld op de website www.jeugdonderzoekplatform.be. Daarnaast hebben wij als opdracht om op regelmatige tijdstippen een meting te doen over een groot aantal levensdomeinen bij de jeugd van Vlaanderen. Eind 2005-begin 2006 hebben wij een eerste meting gedaan bij 14- tot 25-jarigen. Ongeveer 2500 jongeren hebben wij via een postenquête bevroegd. In 2008 hebben we een tweede meting gedaan en is de leeftijd naar onder en naar boven uitgebreid, namelijk van 12- tot 30-jarigen. In totaal ging het om 3700 jongeren. Dit jaar loopt er ook een onderzoek bij de Vlaamse scholieren in Brussel.

De onderzoeken leveren interessante resultaten op. Over een groot aantal domeinen die belangrijk zijn voor de jeugd, hebben we nu gegevens. We weten hoe de gezinssituatie eruitziet, de vrijetijdsbesteding, het democratisch burgerschap enzovoort. Maar er zijn uiteraard ook beperkingen. De bedoeling is dat we op termijn via de regelmatige metingen trends kunnen ontdekken. Op dit moment zijn er echter nog maar twee metingen gebeurd. We kunnen dus nog niet van trends spreken. Daarvoor hebben we minstens drie metingen nodig. Verder zijn er nog analyses lopende. Het kan zijn dat we op bepaalde vragen moeten antwoorden dat we dat nog verder moeten onderzoeken. Het kan ook zijn dat we op basis van de bevraging die we gedaan hebben, nog geen antwoord kunnen geven en dat er bijkomend, meer uitdiepend onderzoek moet worden verricht.

2. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en vrije tijd’ door de heer Tom Boonaert, Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent

De heer Tom Boonaert: Het hoofdstuk ‘Jongeren en vrije tijd’ is geschreven samen met de heer Filip Coussée.

Vrije tijd is een belangrijk terrein binnen het jeugdonderzoek en het jeugdbeleid omdat het een heel belangrijk item is in het socialisatieproces van jongeren. We spreken vaak over het derde opvoedingsmilieu. Het eerste opvoedingsmilieu is het gezin, het tweede opvoedingsmilieu is de school. In het dagelijkse leven zijn er voortdurend dwarsverbindingen tussen gezin, schoolsituatie en de verschillende vrijetijdsactiviteiten.

Op basis van voorafgaand onderzoek hebben we 25 verschillende items geselecteerd. Daarbij hebben we de tijdsinvestering gemeten; niet de wijze waarop die activiteit wordt beleefd. Die activiteiten gaan van een hele reeks internetactiviteiten zoals e-mails checken,

chatten, profielpagina's onderhouden tot op café gaan, deelnemen aan culturele activiteiten, technische hobby's zoals sleutelen aan een brommer en dergelijke meer.

In de top vijf van de meest beoefende vrijetijdsactiviteiten van de 14- tot 30-jarigen stellen we vast dat internet een belangrijke rol speelt in de vrije tijd van die groep. De huishoudelijke taken staan op de tweede plaats, gevolgd door dingen samen doen met het gezin of met de partner, langsgaan bij vrienden, en huiswerk en taken maken en voorbereiden. We zullen hier nog verder op ingaan want het betreft een heel ruime leeftijdsgroep. We kunnen en mogen niet alle jongeren in eenzelfde groep stoppen.

In de top drie van de meest beoefende vrijetijdsactiviteiten van de 12-13-jarigen staat televisie kijken op de eerste plaats, gevolgd door huiswerk maken en muziek beluisteren. Die volgorde is een herkenbaar beeld voor die leeftijdscategorie. De minst beoefende activiteiten zijn aankopen doen via het net, deelnemen aan culturele activiteiten en technische hobby's.

In de leefwereld van min-18-jarigen worden enkele verschillen aangetoond tussen geslacht, leeftijd, onderwijsvorm en gezinssituatie. Jongens spelen vaker dan meisjes spelletjes op het internet. Ze hebben ook meer technische hobby's dan meisjes. Ze gaan vaker naar een sportwedstrijd kijken en doen vaker klusjes thuis. Tot slot kopen zij vaker dan meisjes zaken via het net. Meisjes gaan vaker shoppen en winkelen, staan meer in voor huishoudelijke taken en besteden meer tijd aan huiswerk en studie.

Deze verschillende activiteiten werden ook gerangschikt volgens sterkte van verschil tussen jongens en meisjes. Enkel de significante verschillen worden hier weergegeven.

Wat de verschillen tussen leeftijd betreft, hebben we de 14-15-jarigen tegenover de 16-17-jarigen geplaatst. Bij de eerste groep is wandelen en buiten spelen het belangrijkste alsook huiswerk maken en taken voorbereiden. De iets oudere groep gaat vaker op café of naar een fuif, feest of discotheek. Ook de internettoepassingen komen hier sterker aan bod.

Bij de groep van de 12-13-jarigen zien we dat jongens vaker computerspelletjes spelen op het net. Zij hebben ook meer technische hobby's en doen vaker klusjes thuis dan meisjes. Meisjes gaan vaker winkelen, luisteren naar muziek en lezen vaker een boek of strip ter ontspanning. Ten slotte doen zij ook vaker huishoudelijke taken dan jongens.

Wat de vrije tijd naar onderwijsvorm betreft, kijken we eerst naar de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. Leerlingen uit het algemeen secundair onderwijs maken vaker huiswerk en nemen vaker deel aan culturele activiteiten. Leerlingen uit het beroepssecundair onderwijs en technisch secundair onderwijs spenderen meer tijd aan technische hobby's en fuiven. Wat de internetactiviteiten betreft, stellen we vast dat jongeren uit het bso vaker gamen. Jongeren uit het tso zullen vaker chatten en hun weblog onderhouden. Aso-jongeren zoeken vaker informatie op het net op.

Wat de vrije tijd naar opleidingsvorm betreft voor de eerste graad, hebben we het verschil gemaakt tussen de A-stroom en de B-stroom. Jongeren uit de A-stroom lezen vaker een boek en besteden vaker tijd aan huishoudelijke taken. Zij sturen en lezen ook vaker e-mails. Jongeren uit de B-stroom spenderen meer tijd aan technische hobby's en het online opzoeken van informatie.

Bij 'vrije tijd naar gezinssituatie' hebben we het onderscheid gemaakt tussen tweeoudergezinnen en eenoudergezinnen, omdat uit de literatuur blijkt dat een eenoudergezin meer kans heeft om in de armoede terecht te komen. We willen daarmee zeker niet zeggen dat de eenoudergezinnen in deze groep de eenoudergezinnen zijn die in armoede leven.

We zien hier dat jongeren uit tweeoudergezinnen vaker een boek lezen en vaker huiswerk maken. Ze gaan ook vaker naar een muziekfestival of concert. Jongeren uit eenoudergezinnen gaan vaak naar een discotheek of op café en gaan ook vaker shoppen in een stad.

Bij de vrije tijd van de jongvolwassenen ligt de focus op de plus-18-jarigen. We laten de studerende jongeren hier buiten beschouwing, omdat daar een grote groep is die nog hoger onderwijs volgt. Er zou te veel differentiatie zijn als we die groep ook nog apart zouden moeten bekijken. Die analyses zijn nog niet gemaakt, maar kunnen altijd nog gemaakt worden. We hebben het onderscheid gemaakt tussen werken en niet werken, onafhankelijk van de woonsituatie, omdat we denken dat, eens een jongere gaat werken, zijn vrije tijd zal worden beïnvloed.

We zien dat de werkende jongeren bijna elke activiteit waar een verschil op zit, meer doen dan de niet-werkende jongeren. De niet-werkende jongere speelt enkel iets meer spelletjes op de computer dan de werkende.

Bij het onderscheid tussen jongeren die zelfstandig wonen en jongeren die nog bij de ouders wonen, zien we dat de laatste vaker gamen, meer langgaan bij vrienden, meer fuiven en vaker op café gaan. Blijkbaar hebben ze ook meer tijd voor technische hobby's. Heel wat verandert wanneer men alleen gaat wonen. We zien dat de jongeren dan meer tijd moeten investeren in zijn huishoudelijke taken. Ze gaan ook meer wandelen, ze doen meer dingen met hun eigen gezin en ze nemen vaker deel aan culturele activiteiten.

We hebben ook nog het verschil onderzocht tussen jonge volwassenen die alleen wonen zonder kinderen en jonge volwassenen die alleen wonen met kinderen. Dan zien we dat kinderen echte tijdvreter zijn. Het zet blijkbaar een rem op de activiteiten, zowel buitenshuis als in het sociale leven. Jonge ouders gaan wel meer wandelen, doen vaker dingen samen met het gezin en spenderen meer tijd aan klusjes en huishoudelijke taken.

Nog een kort woordje over de vrijetijdsdimensies. Vijfentwintig percent van de activiteiten hebben we kunnen groeperen in vijf verschillende dimensies: uitgaan, digitale vrije tijd, huishoudelijke activiteiten, sport en spel, en cultuur. Aan de hand van een bepaalde techniek hebben we dan kunnen achterhalen welke variabelen een invloed hebben op het meer doen van die activiteit van die vrijetijdsdimensie. In deze presentatie is het enkel berekend voor de 14- tot 17-jarigen. Bij de huishoudelijke activiteiten was er geen verschil of een bepaalde variabele die een invloed gaf.

In de cultuurdimensie zien we dat voornamelijk de opleidingsvorm een rol speelt. Bso- en tso-jongeren nemen minder vaak deel aan culturele activiteiten dan aso-jongeren. Bij de digitale vrije tijd zien we dat jongeren uit het aso vaker het internet zullen opzoeken. Naarmate de leeftijd stijgt, beleven ze ook vaker die digitale vrije tijd. We zien ook dat leerlingen uit bso en tso vaker sport en spel doen dan jongeren uit het aso, en ook iets meer jongens dan meisjes. Naarmate de leeftijd daalt, nemen ze ook minder vaak deel aan dergelijke activiteiten. Tso-jongeren gaan vaker uit dan aso-jongeren. Er was geen verschil met jongeren uit het bso. Naarmate de leeftijd stijgt, gaan jongeren vaker uit. We zien ook dat de financiële ruimte daar een rol speelt: hoe groter de financiële ruimte van de jongere, hoe meer die jongere uitgaat.

Ik kom tot de conclusies. We zien ten eerste dat de vrijetijdsactiviteiten zeer gendergebonden zijn. Meisjes gaan vaker helpen met huishoudelijke taken, jongens gaan vaker klusjes op zich nemen.

Ten tweede herkennen we ook duidelijk andere breuklijnen. Aso-leerlingen bijvoorbeeld brengen hun vrije tijd op een andere manier door dan bso-leerlingen. Op basis van cijfergegevens kunnen we niet achterhalen op welke manier de vrije tijd zinvol beleefd wordt door kinderen en jongeren. Uit onderzoek weten we wel dat er discrepanties zijn tussen

wat veel gedaan en wat liefst gedaan wordt. Die twee breuklijnen (tussen jeugdigen onderling en tussen wat jeugdigen veel doen en wat ze graag doen) moeten verder onderzocht worden, maar het zijn ook pistes waar beleid en praktijk op verder kunnen werken.

Het is in die zin zeker interessant om te investeren in een vrijetijdsbeleid dat voorwaarden schept om sociaal en pedagogisch bezig te zijn met jeugdigen vanuit een niet vooraf gestructureerd aanbod. Daarmee bedoelen we dat we in de samenleving steunpunten zouden kunnen creëren die vertrekken vanuit de leefwereld van jongeren; steunpunten waar jongeren een aanspreekpunt kunnen vinden en waar ze ondersteuning kunnen vinden voor info en advies op allerlei vlakken; thuis, school, maar ook de organisatie van de vrije tijd. Nu moet dat vaak via aparte kanalen gebeuren en is er weinig ondersteuning voorhanden die niet vertrekt vanuit een voorgestructureerd aanbod.

3. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en media’ door mevrouw Jessy Siongers, TOR-groep, VUB

Mevrouw Jessy Siongers: Het onderzoek ‘Jongeren en media: van mediavreemden tot hybride meerwaardezoekers’ werd samen met de heer Tom Boonaert geschreven.

We hebben de twee vaak apart besproken vormen van mediagebruik onderzocht: enerzijds de traditionele of oudere mediavormen, de geschreven pers en tv en radio, en anderzijds de nieuwe mediavormen, internet en dergelijke. Deze vormen worden vaak als apart en elkaar beconcurrerend beschreven. Hoewel de meeste onderzoeken hebben laten zien dat het digitale mediagebruik veel tijd opslokt en wegneemt van de tijd die naar de tv gaat, zien we toch ook dat die mediavormen veeleer als aanvullend dan als concurrentieel moeten worden beschouwd. Daarom hebben we beide vormen onderzocht.

Ik geef eerst een beschrijving van de oude media en hoe men ze gebruikt, dan van de nieuwe media, en ten slotte zal ik het hebben over hoe beide elkaar aanvullen, welke functie ze vervullen en om welke reden men ze gebruikt.

Er zijn twee enquêtes geweest: een bij de 14- tot 30-jarigen en een bij de 12- tot 13-jarigen. Het gebruik van de traditionele media is enkel onderzocht bij de 14- tot 30-jarigen. We hebben het over de preferentie voor twee gedrukte mediavormen: tijdschriften en kranten, en over de voorkeur voor tv- en radiozenders.

Een vijfde van de 14- tot 30-jarigen leest nooit tijdschriften of dan toch te weinig om een voorkeur te hebben voor één tijdschrift. Het meest geprefereerde tijdschrift is Humo, dat door een kwart van de jonge lezers wordt aangegeven als het beste tijdschrift of het tijdschrift dat hun voorkeur geniet. Daarna komen de tv-bladen en Flair. De tijdschriften die hun veel minder bekoren, zijn Knack en de typische mannenbladen. We hebben natuurlijk een selectie van tijdschriften en mediakanalen moeten voorleggen. Het was een algemene jongerenvragenlijst en wij konden hun onmogelijk het volledige media-aanbod voorleggen.

Er zijn opmerkelijke verschillen als we kijken naar de leeftijdsgroepen. Een aantal tijdschriften spreken veel meer een jonger publiek aan. Bij de 14- tot 17-jarigen geeft een derde aan dat Joepie en Fancy hun favoriete tijdschrift is. Dat daalt meteen na 17 jaar, en bij de 26- tot 30-jarigen staat het echt niet goed meer Joepie en Fancy graag te lezen. De waardering voor een aantal andere tijdschriften, bijvoorbeeld Humo, de mannen- en tv-bladen, zien we dan weer toenemen met de leeftijd. Bij de personen die aangeven nooit tijdschriften te lezen, zie je weinig verschillen in de verschillende leeftijdscategorieën.

Bij de kranten zien we een nog grotere groep van jongeren die aangeeft nooit kranten te lezen of toch onvoldoende om ze te beoordelen: bijna een kwart. De meest door jongere lezers geprefereerde krant is Het Laatste Nieuws. Ook bij de volwassenen is dat zo. Het

Nieuwsblad en Het Belang van Limburg volgen. De minst geprefereerde krant bij de jongeren is De Morgen. Het meest opvallende verschil betreft niet zozeer het soort krant maar wel de groepen die al dan niet kranten lezen. Het percentage van niet-krantenlezers ligt vrij hoog bij de 15- tot 17-jarigen. Een derde van die groep geeft aan nooit kranten te lezen. In de oudere leeftijdsgroepen daalt dit cijfer. Er zijn ook kranten die minder worden geprefereerd naarmate men ouder wordt, bijvoorbeeld Het Nieuwsblad. Naar Het Belang van Limburg en in mindere mate De Morgen en De Standaard gaat de voorkeur meer uit naarmate men ouder wordt.

Het aantal mensen dat aangeeft nooit naar televisie te kijken, of te weinig om zich een voorkeur te vormen, ligt beduidend lager dan bij de geschreven pers. Bij de vraag welke zender de voorkeur geniet, is dat 6,7 percent en bij de vraag naar welke zender de onder-vraagde het minst graag kijkt, is dat ongeveer 6 percent. Welke zenders genieten de voorkeur? Met stip bovenaan staat VT4, dat de voorkeur geniet van 32 percent van de jongeren. Eén volgt op ruime achterstand. Zenders die de jongeren veel minder weten te bekoren, zijn Canvas en ook, met 36 percent, de regionale zender.

De voorkeur evolueert volgens de leeftijd: naarmate men ouder wordt, gaat de voorkeur meer en meer uit naar zenders met een eerder informatief aanbod, ten nadele van zenders die vooral zijn gericht op amusement en entertainment. Het verschil naargelang de leeftijd in de groep die nooit tv kijkt, is niet zo groot als bij de krantenlezers.

Q-music staat bij de radio's bovenaan: 37 percent van de jongeren geeft aan dat dit zijn favoriete zender is. Studio Brussel weet 30 percent van de jongeren te bekoren. De zender die jongeren het minst aanspreekt, is zeer duidelijk Klara. Dat is bij 70 percent van de jongsten het geval; bij de oudsten iets meer dan 50 percent.

Wat het bezit van nieuwe media betreft, stellen we vast dat het merendeel van de jongeren thuis toegang tot die media heeft. 99 percent bezit een eigen gsm of deelt er eentje met andere familieleden. Internet, pc en tv zijn in vrijwel alle huishoudens aanwezig, maar niet altijd in het persoonlijke bezit van de jongere. Zo bezit 47 percent van de jongeren een persoonlijke toegang tot het internet. Spelconsoles en mp3-spelers zijn lang niet in alle gezinnen aanwezig. De vragenlijst is in 2008 aan de jongeren voorgelegd. Als we ze vandaag opnieuw zouden voorleggen, dan zouden we andere cijfers optekenen, want het evolueert allemaal erg snel.

We vergeleken de 12- en 13-jarigen met de 26- tot 30-jarigen. We weten nog niet of het om leeftijds- dan wel generatieverschillen gaat. We verwachten wel dat het bezit van mp3-spelers bij de 26- tot 30-jarigen binnen enkele jaren zal zijn toegenomen.

Waarvoor wordt het internet gebruikt? We onderscheiden vier dimensies: ontspanning, communicatie, informatievergaring en het commerciële gebruik. Bij jongeren gaat het vooral om communicatie: 81 percent zegt dagelijks of bijna dagelijks e-mails te lezen en te versturen; 82 percent gebruikt dagelijks zoekmachines. Er wordt ook veel gechat en het aanmaken van profielpagina's is in stijgende lijn. Het commercieel gebruik – webbankieren en online producten kopen – is minder verspreid. Amper 2 percent zegt dagelijks online producten en tickets te kopen.

We onderzochten ook of en hoe traditionele en nieuwe mediavormen samen worden gebruikt. We onderscheiden vijf jongerengroepen. De eerste groep is goed voor 30 percent, en doet het 'just for fun'. Die groep gebruikt vooral traditionele media – Joepie, VT4 – en in mindere mate het internet, dat vooral wordt gebruikt om te gamen. Een tweede groep omvat 22 percent van de jongeren, en die focust vooral op traditionele media. Nieuwe media worden maar in geringe mate gebruikt, doorgaans erg pragmatisch.

Een derde groep hebben we de hybriden met een voorkeur voor populaire media genoemd. 21 percent van de jongeren kunnen we daartoe rekenen. Deze groep lijkt op de ‘just for fun’-gebruikers, maar zij gebruiken meer internettoepassingen en niet enkel voor spelletjes, maar ook voor het opzoeken van informatie. Een vierde groep hebben we de hybride meerwaardezoekers genoemd, ongeveer 20 percent van de jongeren. Het zijn de jongeren die de oude en de nieuwe mediakanalen vooral gebruiken om informatie op te zoeken. Ze gaan voor een kritische meerwaarde.

Tot slot is er een kleine groep van ongeveer 9 percent die we de mediavreemden hebben genoemd. Het is een kleine maar belangrijke groep. Zij gebruiken heel weinig media. Traditionele media gebruiken ze in mindere mate en nieuwe nauwelijks, tenzij misschien voor wat spelletjes.

Het zijn een vijftal groepen in onze samenleving die media op een andere manier gebruiken. Belangrijk is dat die niet lukraak over de samenleving verspreid zijn. Als we de samenstelling van de groepen vergelijken met de totale steekproef zien we een aantal verschillen. De groep met focus op de traditionele media kent een oververtegenwoordiging van vrouwen, 60 percent, terwijl het aantal vrouwen in de totale steekproef 49 percent is. Bij de hybride meerwaardezoekers zijn er relatief meer mannen. De verschillen zijn niet heel groot, maar voor die twee groepen wel significant.

Grotere verschillen worden er gevonden naar leeftijd. De gemiddelde leeftijd in heel de steekproef is 22 jaar. Een tweetal groepen wijken daar sterk van af. De just-for-fungebruikers zijn een jonge leeftijdsgroep met een gemiddelde leeftijd van 18 jaar. 59 percent van die groep bevindt zich in de leeftijdscategorie van 14 tot 17. De groep met focus op de traditionele media is wat ouder. De leeftijd is gemiddeld 25 jaar. 57 percent van die groep is te vinden in de leeftijdscategorie van 26 tot 30.

Een laatste verschil is er naar de onderwijsvormen. Vooral de hybride meerwaardezoekers en de mediavreemden onderscheiden zich sterk van de totale steekproef. Bij de hybride meerwaardezoekers zit 72 percent in het algemeen secundair onderwijs of heeft zijn laatste jaar in het algemeen secundair onderwijs voltooid. Gemiddeld in de totale steekproef is dat slechts 46 percent. Bij de mediavreemden zien we een oververtegenwoordiging van jongeren uit het beroepsonderwijs: 52 percent tegenover 23 percent in de totale steekproef.

Ik besluit met de belangrijkste bevindingen. Bij de traditionele media genieten volgende kanalen de voorkeur van jongeren: Humo, Het Laatste Nieuws, VT4 en Q-music. Die voorkeuren zijn wel sterk leeftijdsgebonden. Bij de nieuwe media stellen we vast dat de jongere generatie meer toegang heeft dan de oudere. De meest gebruikte kanalen zijn chatten, e-mail en zoekmachines.

De belangrijkste vaststelling is misschien dat niet alle jongeren uit verschillende leeftijdsgroepen of onderwijsvormen de oude en nieuwe media in gelijke mate combineren. Dat we de mediavreemdheid vooral vinden bij lager opgeleiden is een punt dat de aandacht verdient. Doorgaans in onze samenleving tracht men mensen te bereiken en te informeren via de media. Net de groep die het meest gebaat is bij die informatie, wordt niet bereikt. Gaat het om drempels die hen ervan weerhouden om die media te consumeren of louter om voorkeuren? Dat is een punt om verder uit te diepen.

4. Toelichting van het onderzoek ‘Jongeren en verdraagzaamheid’ door mevrouw Jessy Siongers, TOR-groep, VUB

Mevrouw Jessy Siongers: Hoe verdraagzaam zijn jongeren vandaag? Daarvan wil ik eerst een algemene schets geven en een vergelijking maken met de eerste JOP-monitor. Daarnaast wil ik de verschillen beschrijven qua leeftijd, geslacht en opleiding van de jongeren. Ik wil vooral dieper ingaan op de verschillen tussen jongens en meisjes. In onderzoek bij

jongeren worden naast verschillen naar opleiding vaak ook geslachtsverschillen vastgesteld op het vlak van verdraagzaamheid en etnocentrisme. De verschillen naar opleiding worden vaak verder uitgediept. De verschillen naar geslacht worden vastgesteld, maar men gaat er niet verder op in. Daarom heb ik in deze bijdrage getracht om dat verschil verder te duiden.

Als we geslachtsverschillen vinden, hoe kunnen we die duiden? Ik ben gaan kijken naar gangbare verklaringen voor etnocentrisme, gebaseerd op empirisch onderzoek en op theoretische werken. Als we rekening houden met die verklaringen, kunnen we dan het geslachtsverschil duiden? In tweede instantie ben ik gaan kijken naar meer culturele factoren. Hangt onverdraagzaamheid samen met typische kenmerken voor jongens en meisjes wat betreft hun genderidentiteit?

Hoe hebben we de verdraagzaamheid bij jongeren gemeten? We hebben hun elf stellingen voorgelegd van diverse aard. Daarop konden ze antwoorden aan de hand van vijf categorieën, van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord. De twee uiterste antwoordcategorieën hebben we hier samen genomen.

De voorgelegde stellingen zijn zowel negatief als positief geformuleerd. In bepaalde stellingen worden asielzoekers, vreemdelingen, andere culturen en dergelijke gezien als een meerwaarde voor de samenleving en in andere als een bedreiging. Daarnaast kunnen we de stellingen inhoudelijk opdelen. Enerzijds hebben we stellingen voorgelegd die eerder sociaal-economisch van aard zijn. Vreemdelingen nemen ons werk af, bijvoorbeeld. Daarnaast waren er eerder culturele stellingen, die aangeven dat men er in het negatieve geval van uitgaat dat verschillende culturen onverzoenbaar zijn. Een positief voorbeeld is dat de aanwezigheid van verschillende culturen onze samenleving verrijkt. Tot slot hebben we één expliciete stelling opgenomen: ik ben een racist. Daarmee ging slechts 6 percent van de jongeren akkoord.

Bij de andere stellingen zien we een duidelijk verschil tussen de jongeren. De eerder sociaal-economische stellingen kunnen op meer instemming rekenen. Bijna 20 percent van de jongeren gaat akkoord met de stelling dat vreemdelingen ons werk afnemen. Met de stelling dat migranten hier komen profiteren van de uitkeringen, gaat zelfs 41 percent van de jongeren akkoord. Die percentages liggen opmerkelijk hoger dan bij de meer culturele stellingen. Met de stelling dat migranten onder elkaar moeten huwen, gaat slechts 13 percent akkoord. Omgekeerd, voor wat de meer positieve items betreft, stellen we die verschillen eveneens vast. Met de stelling dat de aanwezigheid van verschillende culturen onze samenleving verrijkt, gaat 48 percent van de jongeren akkoord.

We hebben niet verder gewerkt met die afzonderlijke stellingen, maar we hebben een somschaal geconstrueerd waarbij we al die scores hebben gesommeerd tot een somschaal van 0 tot 100. Een score dichtbij 0 betekent dat men zeer verdraagzaam is. Een score dichtbij 100 betekent dat men zeer onverdraagzaam of etnocentrisch is.

Als we de gemiddelde scores bekijken op de schaal voor de gegevens van JOP-monitor 2, dan stellen we vast dat de 12- tot 30-jarigen een gemiddelde score halen van 43 op 100. We hebben de groep 14- tot 25-jarigen er even uitgehaald omdat we op die manier de vergelijking kunnen maken met JOP-monitor 1 waar enkel de 14- tot 25-jarigen werden bevraagd. Voor die groep is er geen verschil met de groep van de 12- tot 30-jarigen. De gemiddelde score is eveneens 43 op 100. Als we de vergelijking maken met JOP-monitor 1, dan zien we dat er zich geen verschillen voordoen in die drie jaar tussentijd. Het gemiddelde is 43 op 100.

We kunnen met de Jeugdmonitor nog niet echt trends optekenen omdat we nog maar twee meetmomenten hebben. Als we echt evoluties in kaart willen brengen, dan moeten we over minstens één meetmoment meer beschikken. Voorlopig kunnen we stellen dat er zich geen verschuivingen voordoen op het vlak van etnocentrisme.

We hebben eveneens gekeken of zich verschillen voordoen naargelang de leeftijd. We stelden vast dat er geen significante verschillen bestonden, zelfs niet tussen de oudste leeftijdsgroep van 26 tot 30 jaar en de jongste van 12 tot 13 jaar. Ze bevinden zich allemaal rond het gemiddelde van 43 op 100. Er worden geen betekenisvolle verschillen opgetekend.

Terwijl er geen verschillen worden vastgesteld voor leeftijd, vinden we die wel voor geslacht en opleiding. Er zijn grote verschillen naargelang de onderwijsvorm. Het betreft hier niet enkel de jongeren die nog schoollopen, maar ook de jongeren die hun schooltijd al hebben beëindigd of al hogere studies zijn begonnen. De aso-jongeren zijn jongeren die aso volgen op het moment van de bevraging of die in het laatste jaar secundair onderwijs aso hebben gevolgd. De gemiddelde score bij de aso'ers en kso'ers bedraagt 37 op 100. Dat stijgt bij jongeren uit het tso tot 44,5 en bij jongeren uit het bso tot 53 op 100. Dat zijn sterke verschillen.

De verschillen zijn iets minder groot, maar toch ook betekenisvol bij etnocentrisme naar geslacht. Jongens scoren gemiddeld 45 op 100, meisjes gemiddeld 41. Het is interessant om dit over de leeftijden te bekijken. De jongens scoren in de eerste leeftijdsgroepen een pak hoger dan de meisjes. Naarmate ze ouder worden, komen ze meer in de buurt van de meisjes. De mate van etnocentrisme daalt bij jongens en stijgt bij meisjes. Op de leeftijd van 22 tot 25 jaar is er dan ook geen significant verschil meer. Op de leeftijd van 26 tot 30 jaar is het verschil nog amper significant. Dat zou gedeeltelijk te maken kunnen hebben met het machogedrag van jongens, wat de idee bevestigt dat ook in andere onderzoeken naar boven is gekomen. Bij volwassenen zijn er geen verschillen naar geslacht. Dat maakt het des te interessanter om het verschil in geslacht verder te bestuderen.

Ik ben nagegaan of het geslachtsverschil tussen jongens en meisjes op het vlak van etnocentrisme blijft bestaan als we een aantal andere verklaringen voor etnocentrisme bekijken. De elementen die we daarvoor in kaart hebben gebracht, zijn ten eerste de materiële achterstelling en dit zowel objectief als subjectief gemeten. Vaak wordt immers vastgesteld dat het niet zozeer gaat om de objectieve achterstelling maar vooral om het gevoel dat men het minder breed heeft.

Daarnaast hebben we ook de onveiligheidsgevoelens en de detraditionalisering opgenomen. Religie wordt vaak aangegeven als middel om om te gaan met problemen en zich beter in zijn vel te voelen. Het leidt tot minder onbehagen en dus tot minder etnocentrisme. Net als religieuze onverschilligheid wordt ook een doorgedreven autonomiestreven verbonden met meer etnocentrisme. Religieuze onverschilligheid en autonomiestreven werden opgenomen als maten voor detraditionalisering.

We hebben eveneens gekeken naar de opleiding van ouders en de eigen opleiding. Ook participatie wordt vaak aangegeven als een bron om maatschappelijke attitudes vorm te geven en kan worden beschouwd als een sociaal interactiekader waar maatschappelijke houdingen verder worden uitgebouwd. Vooral sociale verenigingen en jeugdverenigingen zijn belangrijk in het kader van de maatschappelijke houdingen. Tot slot hebben we ook de mediavorkeur opgenomen omdat er vaak een relatie met etnocentrisme wordt teruggevonden. Jongeren met een meer populaire mediavorkeur zouden minder verdraagzaam zijn. Wij zien die relatie niet als een causaal effect. Het meer bekijken van entertainment op televisie heeft dus niet rechtstreeks een invloed op houdingen. Televisievoorkeuren kunnen veeleer worden gezien als een middel om zich sociaal te positioneren in de samenleving.

Wanneer we al die zaken mee in rekening brengen, zien we dat een aantal daarvan betekenisvol zijn. We stellen geen verschillen vast naar materiële welvaart, de tevredenheid met de levensstandaard. Ook religieuze onverschilligheid lijkt niet samen te gaan met meer etnocentrisme bij onze jongeren.

Het effect van de parameter geslacht verkleint niet maar stijgt van -0.13 naar -0.20. Normaal bevindt de effectparameter zich tussen -1 en 1. Effecten van meer dan 0.10 zijn betekenisvol. We zien dat het verschil toeneemt wanneer we controleren voor die effecten. Dat ligt aan twee factoren: het onveiligheidsgevoel en de mediavorkeur. Aangezien meisjes meer worden gekenmerkt door onveiligheidsgevoelens, schatten we de verhouding tussen meisjes en jongens een beetje verkeerd in. Als we daarvoor gaan controleren, zal de mate van etnocentrisme voor meisjes nog verlagen en bij jongens verhogen. Hetzelfde geldt voor de elitaire mediavorkeur die we minder vinden bij meisjes en die negatief samengaat met etnocentrisme. In plaats van het te verklaren wordt het effect van geslacht dus nog groter.

Hoe kan dat geslachtsverschil geduid worden? Het kan gaan om zuiver biologische en genetische verschillen of om culturele verklaringen. Wij zijn vooral die tweede richting uitgegaan. Het zou toe te schrijven kunnen zijn aan gendersocialisatie omdat meisjes bijvoorbeeld van kleinsaf in meer zorgzame rollen worden gesocialiseerd. Die verschillen zouden dan op zeer jonge leeftijd al stabiel moeten zijn, maar dat vinden we niet. Het kan ook zijn, zoals in de literatuur aangegeven, als een resultaat van 'doing gender' waarbij een genderidentiteit constant wordt geconstrueerd op basis van allerlei aspecten die typisch kenmerkend zijn voor geslachten. Etnocentrisme zou een van die elementen kunnen zijn die worden toegevoegd aan een genderidentiteit.

We zijn dat nagegaan op basis van een discriminantanalyse. Op basis van een aantal opvattingen, gedragingen, voorkeuren, vrijetijdsbestedingen gaan we na in welke mate we iemands geslacht kunnen voorspellen. Dat blijkt vrij goed te gaan. In 82 percent van de gevallen kunnen we juist voorspellen of we te maken hebben met een jongen dan wel een meisje.

Op basis van die analyse zijn we dan een soort gendermaat gaan construeren, die eigenlijk niet meer het werkelijke, biologische geslacht meet, maar die op basis van de houdingen en de vrijetijdsbestedingen en zo meer gaat bekijken of het gedrag dat iemand vertoont eerder mannelijk dan wel vrouwelijk is. Afhankelijk van de score op die verschillende indicatoren en de mate waarin die bijdragen tot het onderscheid tussen jongens en meisjes, krijgen jongeren dan een score. Los van het feit of men mannelijk dan wel vrouwelijk is, gaat men een lage score krijgen als men zeer sterk masculien georiënteerd is – bijvoorbeeld als men in zijn vrijetijdsbesteding heel veel met sport bezig is, meeraderschap vertoont, maar ook sterk scoort op een aantal houdingen. Een hoge score wijst op een zeer feminiene houding.

Als we daar rekening mee houden, zien we dat jongeren die heel masculien zijn, dus ongeacht hun biologische geslacht en na controle voor andere factoren, minder verdraagzaam zijn. We zien ook dat die effectparameter inderdaad halveert. Etnocentrisme maakt dus deel uit van het patroon waarmee ook gendergrenzen worden getrokken. Ook na de toevoeging van die gendermaat blijft er een geslachtsverschil bestaan.

We hebben ons dan de vraag gesteld of die opgenomen indicatoren misschien anders spelen bij jongens dan bij meisjes. Er bleken twee opvallende verschillen te zijn: onveiligheidsgevoelens spelen sterker mee in de verklaring van etnocentrisme bij meisjes, zij het niet significant, en autonomiestreven speelt sterker mee in de verklaring van etnocentrisme bij jongens.

Als we aparte analyses maken, blijkt ook dat, vooral ook door het autonomiestreven, dat veel meer bepalend is bij jongens, het geslachtsverschil weg wordt verklaard. We kunnen het verschil tussen jongens en meisjes dus vooral duiden op basis van culturele verschillen en een algemene genderidentiteit.

Concluderend zien we dat de negatieve oordelen over allochtonen vooral van socio-economische aard zijn. De houding is niet veranderd over de laatste jaren. We stellen verschillen vast naar onderwijs en geslacht. Als we dieper ingaan op de geslachtsverschillen, kunnen we vaststellen dat die niet geduid kunnen worden op basis van gangbare verklaringen voor etnocentrisme, dat ze eerder cultureel van aard zijn en dat die onverdraagzaamheid als het ware een onderdeel vormt van de wat rebelse jongensidentiteit tijdens de tienerjaren.

5. Toelichting van het onderzoek ‘Welbevinden van Vlaamse jongeren’ door mevrouw Hanne Op de Beeck, Leuven Instituut voor Criminologie

Mevrouw Hanne Op de Beeck: In het onderzoek over het welbevinden van Vlaamse jongeren zijn we gaan onderzoeken hoe gelukkig de Vlaamse jongeren zich voelen.

Jongerenwelzijn wordt doorgaans vooral gedefinieerd aan de hand van objectieve indicatoren, zoals opvoedingssituatie, scholingsniveau, vrijetijdsbesteding enzovoort, maar om echt na te gaan in welke mate die factoren bijdragen tot jongerenwelzijn, is het belangrijk om ook na te gaan hoe goed jongeren zich eigenlijk voelen en hoe hun subjectieve welzijn eruitziet.

We hebben dat proberen te doen aan de hand van de tweede JOP-monitor. Ik zal in de eerste plaats een samenvattend overzicht geven van hoe de gemiddelde Vlaamse jongere scoorde op onze geluksschalen. Daarna zal ik ook de resultaten van een paar verklarende analyses presenteren.

In de eerste plaats zijn we nagegaan of jongerenwelzijn afhankelijk is van de socio-demografische groep waartoe men behoort. Net als in de andere thema's hebben we ons hier gefocust op leeftijd, geslacht en onderwijsvorm. Daarnaast hebben we ook gekeken in welke mate contextuele en interpersoonlijke factoren bijdragen tot jongerenwelzijn. Als contextuele factoren hebben we hier levensomstandigheden, vrijetijdsbesteding enzovoort onderzocht. Interpersoonlijke factoren hebben eerder betrekking op de relatie tussen de jongere en anderen uit de omgeving en de houding van de jongere ten aanzien van zijn omgeving.

Geluk is nogal een vaag concept. Daarom zijn we eerst in de sociologische literatuur gaan kijken welke concepten geluk nauwkeurig kunnen meten. De concepten die we hier uiteindelijk voor geselecteerd hebben, zijn tevredenheid, affectiviteit, zelfwaardering en toekomstverwachtingen. Tevredenheid hebben we dan nog eens onderverdeeld in tevredenheid met algemene aspecten (waaronder tevredenheid met de woning, met de levensstandaard enzovoort) en tevredenheid met fysieke kenmerken (uiterlijk, gezondheid, gewicht en de fysieke conditie). Met betrekking tot affectiviteit hebben we ons echt gefocust op negatieve affectiviteit. Daarbij hebben we aan de jongeren gevraagd hoe vaak ze zich in het afgelopen jaar jaloers of beschaamd voelden en hoe vaak ze zich bekritiseerd voelden vanuit de omgeving.

Uit de analyse kwam overwegend een heel positief beeld naar voren. Er kwam duidelijk naar voren dat de meerderheid van de Vlaamse jongeren zich goed in zijn vel voelt. Vooral met betrekking tot zelfwaardering en algemene tevredenheid scoorden de jongeren bijzonder goed. Met betrekking tot de toekomst stellen ze zich iets gematigder op: hoewel ze niet uitgesproken somber zijn over de toekomst, gaan ze er nu ook weer niet van uit dat er hun een schitterende toekomst te wachten staat.

Daarnaast zou het met hun fysieke kenmerken iets beter kunnen, vinden de jongeren, al moet ik daarbij meteen opmerken dat de gemiddelde scores hier sterk naar beneden worden gehaald door de lage scores van de meisjes. Meisjes scoren significant lager op tevredenheid met fysieke kenmerken en ze rapporteren ook minder zelfwaardering dan jongens. Bovendien hebben we kunnen vaststellen dat de zelfwaardering van meisjes veel

sterker afhankelijk is van hun tevredenheid met fysieke kenmerken dan de zelfwaardering van jongens. Dat heeft voor hen vooral een negatieve impact.

Met betrekking tot leeftijd hebben we de adolescentie als referentieperiode genomen, omdat die in de literatuur vaak wordt omschreven als een periode van storm en stress, waarin de jongeren zich bijzonder ongelukkig zouden voelen. Als we kijken naar de gegevens van de JOP-monitor, zien we echter dat die idee kan worden gerelativeerd, toch zeker voor de Vlaamse jongeren. Hoewel we zien dat de jongere leeftijdsgroepen wel meer negatieve affectiviteit rapporteren dan de oudere leeftijdsgroepen, en hoewel we zien dat de jongeren van 14 tot 17 jaar, die zich dus in volle adolescentie bevinden, wel een soort dipje kennen in het zelfwaardegevoel, zien we dat de verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen vrij beperkt zijn en dat de adolescenten toch nog beter scoren met betrekking tot algemene tevredenheid en met betrekking tot tevredenheid over hun fysieke kenmerken.

Ten slotte hebben we ook nog kunnen vaststellen dat jongeren uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs en jongeren uit het beroepssecundair onderwijs op alle welzijnsvlakken minder positief scoren dan de jongeren uit het kso en het aso. De jongeren uit het tso situeerden zich zowat tussenin, maar hun scores leunden toch nog sterker aan bij de scores van aso en kso.

Als we echter contextuele en interpersoonlijke factoren in overweging nemen, zien we dat het verband tussen onderwijsvorm en subjectief welzijn verdwijnt wanneer we factoren als de relatie met vader en moeder, financiële ruimte in het gezin, schoolwelbevinden, slachtofferschap en het hebben van een lief in overweging nemen. Dat betekent dat jongeren uit het bso en het dbso zich minder goed voelen, net door het feit dat ze op een of meerdere van die aspecten minder positief scoren.

Hetzelfde geldt voor maatschappelijk engagement en etnocentrisme. Jongeren die minder engagement vertonen en die een sterkere etnocentrische houding hebben, voelen zich minder goed in hun vel. Maar ook die verbanden verdwijnen wanneer we die factoren die ik daarnet vernoemd heb, in overweging nemen.

Geslacht blijft een significante factor in de analyse. Ook vrijetijdsbesteding blijkt aan subjectief welzijn gerelateerd te zijn. Jongeren die vaker uitgaan in hun vrije tijd, voelen zich beter dan jongeren die vaker binnen zitten. Ook jongeren die lid zijn van een sportclub of een jeugdbeweging, voelen zich beter dan jongeren die geen lid zijn van een vereniging.

Wat kunnen we hieruit afleiden? In de eerste plaats dat meisjes zich minder goed voelen dan jongens en dat dat verband niet verklaard kan worden door factoren op school-, vrijetijds- of relationeel vlak. Integendeel, uit de analyse blijkt dat vooral de ontevredenheid wegens fysieke kenmerken een negatieve impact heeft op het subjectieve welzijn van meisjes.

Ook financiële ruimte wordt gerelateerd aan subjectief welzijn. Ook dit verband kon niet worden wegverklaard door school, vrije tijd of relationele factoren. Dat is toch merkwaardig omdat vele werkingen aangeven dat jongeren uit minderbedeelde gezinnen zich slechter voelen omdat ze minder kansen krijgen op school, minder toegang hebben tot het verenigingsleven, enzovoort. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat jongeren uit minderbedeelde gezinnen wellicht ondergerepresenteerd zijn in onze steekproef. Wij hebben de data namelijk verzameld door middel van een postenquête. Hieruit kunnen wij afleiden dat financiële ruimte een thema is dat bij een bredere groep van jongeren aandacht verdient en niet enkel bij die jongeren die vanuit maatschappelijk oogpunt als kwetsbaar worden beschouwd. Dit toont ook aan dat met jongeren kan worden gewerkt rond financiële ruimte, en dan vooral rond de directe impact die het gebrek aan financiële ruimte op hen heeft.

Een derde vaststelling is dat er een spanningsveld zichtbaar is tussen de behoefte aan steun en de behoefte aan autonomie. Een goede relatie met vader en moeder is de belangrijkste voorspeller voor subjectief welzijn. Deze relaties zijn veel belangrijker dan de structuur waarin jongeren opgroeien. Het hebben van gescheiden ouders heeft weinig impact. Ook in het schoolmilieu is steun van belang. Jongeren met een goede verstandhouding met hun leerkrachten voelen zich beter dan jongeren die een dergelijke verstandhouding minder hebben. Anderzijds zien we dat jongeren die uitgaan in hun vrije tijd, zich beter voelen dan jongeren die vaker binnen zitten. Daarin zie we de wens van jongeren om uit te vliegen. De mate waarin ze in staat zijn om buiten de grenzen van hun gezin activiteiten te ondernemen, draagt bij tot hun geluksgevoel. Hoewel in dit verband vaak de nadruk wordt gelegd op een zinvolle of nuttige vrijetijdsbesteding, blijkt toch ook dat jongeren vooral graag naar feestjes gaan en het belangrijk vinden hun vrienden op informele wijze te kunnen ontmoeten.

Ook formele participatie is belangrijk voor subjectief welzijn. Hoewel in dit verband diversiteit in het verenigingsaanbod uiteraard belangrijk is, bleek uit de analyse toch ook dat vooral het lidmaatschap van een sportvereniging en een jeugdbeweging hierin een grote rol spelen.

Ten slotte kon worden vastgesteld dat slachtofferschap van groot belang is voor het subjectief welzijn. Dit is een belangrijke bevinding, vooral omdat we in de delinquentieanalyses op de JOP-monitor hebben kunnen vaststellen dat slachtofferschap onder jongeren vrij vaak voorkomt. Bovendien blijkt uit de literatuur dat het verband tussen slachtofferschap en subjectief welzijn circulair is. Jongeren die het slachtoffer werden van een misdrijf, zullen zich minder goed voelen, maar ongelukkige jongeren trekken ook meer slachtofferschap aan. Hieruit volgt dat een jongerengericht slachtofferbeleid niet enkel op preventie gericht kan zijn maar toch ook zeker zou moeten investeren in een tegemoetkomende en aangepaste slachtofferhulp voor jongeren.

6. Toelichting van het onderzoek ‘De ideale levensloop van jongeren’ door mevrouw Lilith Roggemans, TOR-groep, VUB

Mevrouw Lilith Roggemans: Het onderzoek naar de ideale levensloop van jongeren werd uitgevoerd door professor Elchardus en mezelf. Wij zijn allebei lid van de onderzoeksgroep TOR.

We zijn vertrokken vanuit de individualiseringstheorie en hebben geprobeerd die empirisch te testen. Deze theorie stelt dat door de modernisering van onze maatschappij een standaardbiografie is vervangen door een keuzebiografie. Jongeren wisten vroeger al van bij de geboorte op welke leeftijden ze welke transities zouden meemaken. In onze huidige, moderne maatschappij hebben jongeren daarin veel meer keuze. Zij mogen kiezen wanneer ze welke transities doormaken, hoelang deze fases duren en in welke volgorde deze transities hun het beste uitkomen.

Er ligt een culturele dimensie aan de basis van de individualiseringstheorie. Een verlengde opleiding, meer financiële ruimte en meer bewegingsruimte hebben ervoor gezorgd dat jongeren hun toekomst langer kunnen openhouden. Daardoor krijgen ze meer ruimte om te experimenteren en om zichzelf te ontplooien, en dat zou resulteren in meer individuen en dus ook in meer keuzemogelijkheden.

Daaraan werden een aantal hypothesen vastgekoppeld: dat er grotere variaties zouden zijn rond de gemiddelde ideale leeftijd van de verschillende transities; dat er een zwakke ideale frequentie of volgorde is van de ideale levensloop; dat de ideale levensloop zich aanpast aan de leeftijd; dat de verlengde studieduur resulteert in een andere variatie en sequentie rond de ideale transitieleeftijden. Ik zal deze hypothesen overlopen en toetsen aan de data die we met het JOP hebben verzameld.

Wat is nu de ideale levensloop van Vlaamse jongeren vandaag? We overlopen de verschillende transitie die zijn onderzocht. Op 17 jaar komt het eerste seksuele contact; een jaar later het behalen van het rijbewijs; op 18,5 jaar de eerste keer gaan stemmen; op 21 jaar de eerste werkervaring opdoen, zonder daarbij rekening te houden met vakantiejobs; stoppen met studeren willen ze op 22 jaar; het ouderlijke huis verlaten en financieel op eigen benen staan op 23 jaar; samenwonen met een partner op 24 jaar; op 25 jaar zouden ze het ideaal vinden om te huwen en ook om een huis te bouwen; een jaar later wordt het eerste kind verwacht; het laatste kind willen ze krijgen rond hun 34 jaar; op hun 35 jaar is het toppunt van de carrière bereikt; ze willen het liefst rond hun 60 jaar met pensioen.

Dat is de gemiddelde ideale levensloop van al die jongeren. Wij hebben onderzocht hoeveel variatie daarop zit. We kunnen kijken naar de variatiecoëfficiënten, de interkwartielen en de grafieken. Alle variatiecoëfficiënten die kleiner zijn dan .30 wijzen op een kleine variatie. We zien dat het hoogste variatiecoëfficiënt .20 is, voor het bereiken van het toppunt van de carrière. De variatiecoëfficiënten liggen dus redelijk laag. We kunnen dat ook aantonen met de interkwartielen. Dat zijn de kolommen onder de 25 en 75 percent. We zien dat de spanning tussen die twee kolommen ook redelijk laag is. Voor het eerste seksuele contact zit daar twee jaar tussen: 16 en 18 jaar. Hoe verder in de levensloop, hoe meer variatie er is voor de verschillende transitie. We kunnen dit ook in een grafiek bekijken. Hoe verticaler de lijnen zijn, hoe minder variatie er is in de ideale leeftijd. We zien het meeste variatie voor het bereiken van het toppunt van de carrière of voor het krijgen van het laatste kind.

We hebben ook de ideale sequentie onderzocht. Wij doen dat aan de hand van een cumulatieve mokschaal. Deze schaal gaat na of er genoeg onderbrekingen zijn in de sequentie of omkeringen in een bepaalde volgorde om te kunnen spreken van een afwijkende volgorde. Op basis van deze methodologie konden wij niet besluiten dat er veel variatie in die sequentie is. De ideale levensloop of toch alleszins de volgorde waarin deze wordt beschreven, is iets waar alle jongeren achter kunnen staan. Dat is ook voor alle leeftijden zo, want die mokschaal kan voor alle leeftijden worden berekend. We kunnen dus spreken van een strakke levensloop.

Er is ook de variatie naar leeftijd. De individualiseringstheorie verwacht dat hoe ouder jongeren worden, hoe hoger bepaalde ideale leeftijden zullen worden ingeschat. Dat zien wij niet. Er zijn veel lage correlaties tussen de ideale en de chronologische leeftijd. Ze zijn allemaal lager dan .25. De grafiek is duidelijk: de horizontale lijnen tonen aan dat zowel voor de jongsten als voor de oudsten de ideale leeftijden weinig verschillen.

We hebben de verschillen volgens geslacht bekeken, want de afgelopen decennia steeg de participatie van vrouwen aan het onderwijs en de arbeidsmarkt. Uit wetenschappelijk onderzoek en uit onze vergelijking is gebleken dat de levensloop van mannen en vrouwen steeds meer op elkaar gaan gelijken. Wij willen weten of die homogenisering in de levensloop ook aanwezig is in het ideaalbeeld van een levensloop. We stellen inderdaad vast dat zowel de sequentie als de timing voor mannen als vrouwen erg gelijkloopt.

Zo zijn er voor transitie als 'eerste seksueel contact', 'behalen van het rijbewijs' en 'voor het eerst gaan stemmen' nauwelijks verschillen. De meisjes willen iets langer studeren en iets later een eerste werkervaring. Gezinsgebonden transitie willen ze iets vroeger: 'samenwonen', 'huwen' en 'een huis kopen'. Ze willen ook een half jaar vroeger dan de jongens 'een eerste kind krijgen'. Ook 'het toppunt van de carrière bereiken' en 'op pensioen gaan' zien ze vroeger gebeuren. De verschillen zijn wel tamelijk klein.

Men zou toch wel wat verschillen naargelang opleiding kunnen verwachten, want jongeren die hoger secundair onderwijs volgen, maken toch meer kans om nadien door te stromen naar het hoger onderwijs dan jongeren uit het tso en het bso, wat de intrede op

de arbeidsmarkt uitstelt. Veel van de transities zijn bovendien afhankelijk van voldoende financiële autonomie. Inzake de sequentie en variaties zijn er geen gevolgen op de ideale levensloop van de jongeren, opgedeeld volgens onderwijsrichting. Wel inzake de timing, ten gevolge van de ongelijke studieduur: wie aso studeert, heeft een iets latere ideale afstudeertijd, een iets latere ideale leeftijd om op de arbeidsmarkt te belanden en een iets latere ideale pensioenleeftijd dan wie bso of tso studeert.

Wij besluiten dat er geen steun is voor een keuzebiografie; er is weinig variatie inzake timing en sequentie; er doet zich geen wijziging voor naargelang de leeftijd van de jongeren en er zijn aanwijzingen voor het bestaan van een uniform beeld over de collectieve levensloop. Jongens en meisjes hebben een gemeenschappelijke visie op de ideale levensloop. Ook de aard van het gevolgde onderwijs heeft nauwelijks invloed op de structuur en sequentie van de ideale levensloop. Er zijn wel verschillen inzake timing, maar dat moet worden toegeschreven aan de langere studieduur.

7. Vragen van de commissieleden en antwoorden van de sprekers

De heer Chokri Mahassine: Ik dank de onderzoekers voor hun interessant studiewerk. De luiken over media en veiligheid zijn erg actueel. Er wordt vastgesteld dat jongeren het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt omdat ze geen ervaring hebben. Hebt u voorstellen ter verbetering van de situatie?

U toont aan dat sommige jongeren onveiligheidsgevoelens hebben. Maar in het algemeen valt het nogal mee: er is zelfs geen relatie tussen onveiligheidsgevoelens en slachtoffer geweest zijn. In het parlement en de media gaat veel aandacht uit naar veiligheid. Die aandacht is de afgelopen tien, vijftien jaar erg toegenomen. Voelen jongeren zich onveiliger dan anderen? Zijn de oorzaken niet veeleer te zoeken in sociologische factoren, zoals de scholingsgraad en de woonomgeving? In hoeverre heeft dat onveiligheidsgevoel ook te maken met de werking van justitie? Is dat onderzocht? Heeft de media-aandacht een invloed op de resultaten?

Er wordt veel verwezen naar het informele vrijetijdspatroon van jongeren, zoals rondhangen en discotheken bezoeken, als indicator van een eventueel 'daderschap'. Is dat een valabele redenering? Zijn er geen andere factoren die leiden tot 'daderschap'? Heeft dat niet eerder te maken met de sociale achtergrond van de jongeren?

Scholen kunnen een belangrijke rol vervullen in het wegwerken van de digitale kloof bij jongeren. Welke rol kunnen zij vervullen om mediavreemden naar het internet te leiden? Werd het verschil inzake mediagebruik volgens het genoten onderwijstype onderzocht?

Is het zo dat het eerste internetgebruik op alsmaar jongere leeftijd gebeurt? Is dat onderzocht? Naarmate meisjes ouder worden, neemt hun verdraagzaamheid af. Komt dat omdat meisjes meer angsten hebben naarmate ze ouder worden? Hebben de media een invloed in het aanwakkeren van angsten en ethnocentrische gevoelens?

De heer Wim Wienen: Hartelijk dank voor de uitgebreide voorstelling. Ik stel wel vast dat de meeste onderwerpen zich beperken tot louter analyse. Er worden niet echt syntheses gemaakt over mogelijke problemen die die vaststellingen met zich kunnen meebrengen.

Wat jongeren en media betreft, stellen we bijvoorbeeld vast dat een groot aantal jongeren nooit tijdschriften leest en een nog groter aantal nooit kranten. Wel wordt er heel wat gebruik gemaakt van nieuwe media. Die vaststellingen worden gemaakt in het onderzoek. Het zou bijvoorbeeld interessant zijn om te kijken hoe jongeren de nieuwe media, het internet, evalueren en hoe ze de traditionele media evalueren. Dat kan belangrijk zijn omdat er op het internet heel wat zaken staan die niet echt met de realiteit overeenstemmen. Ik stel vast dat heel veel jongeren bijvoorbeeld Wikipedia gebruiken als een stan-

daardencyclopedia. Maar aangezien iedereen elementen op Wikipedia kan plaatsen heeft het niet de waarde van een encyclopedie. Een blog van een journalist heeft bijvoorbeeld ook minder waarde dan een artikel in een krant. Dat kan interessant zijn, ook omdat jongeren meer en meer gebruik maken van het internet. Dat geldt ook voor de hybride meerwaardezoekers.

Belangrijk in dit soort onderzoeken lijkt mij de methodologie. Dat stel ik vooral vast bij het luik over jongeren en verdraagzaamheid. In de elf stellingen om na te gaan wat verdraagzaam en wat etnocentrisch is, kunnen heel wat nuances zitten. Is dat voldoende opgevangen door associaties en subvragen?

In de eerste stelling staat dat België beter geen asielzoekers toelaat. 33,6 percent is het daarmee eens. Dat kunnen mensen zijn die geen asielzoekers willen toestaan omdat ze geen nieuwe vreemdelingen in ons land willen en vol is vol. Er kunnen ook mensen bij zitten die vinden dat België geen asielzoekers meer moet toelaten, gelet op het grote probleem van de illegaliteit en het mensonwaardige bestaan dat illegalen in onze samenleving leiden. Zo vind ik heel veel ongenueanceerde stellingen terug. Ik vraag me af hoe men op die basis tot 'verdraagzaam' en 'onverdraagzaam' is gekomen als wetenschapper.

Ik hoor de onderzoeker bijvoorbeeld zeggen dat 'zelfs' 19,5 percent akkoord gaat met de stelling dat vreemdelingen ons werk afnemen. Dan zou je, als je een slecht karakter hebt, kunnen vermoeden dat er een vooringenomenheid is bij de onderzoekers om het begrip 'verdraagzaam' vast te leggen. Ik had dus graag wat verduidelijking bij de methodologie.

Er wordt een associatie gemaakt tussen etnocentrisme en de mediavorkeur. Men zou minder verdraagzaam zijn als men de populaire media bekijkt. Op welke basis is dat gestoeld? Want overdreven verdraagzaamheid gaat wel eens gepaard met cultuurrelativisme. Cultuurrelativisme en verdraagzaamheid zouden eerder voorkomen bij de populaire zenders. Ook daarover had ik graag wat verduidelijking.

Wat was de reden om die ideale levensloop van jongeren te bestuderen? Als we het bundel overlopen, komen we niet echt tot schokkende vaststellingen. Het lijken me eerder vaststellingen die voor de hand liggen en te verwachten waren.

De heer Philippe De Coene: Er wordt hier gesteld dat er geen causaal verband is tussen het medium, populair of elitair, en verdraagzaamheid. Toch is dat gemeten. Ik meen me te herinneren dat er in een onderzoek van Mark Elchardus wel ooit een correlatie is aangetoond tussen het afstemmen op een bepaalde zender en het stemgedrag. Ik heb het gevoel dat men hier zegt dat die correlatie er niet is. Daarover had ik graag een uitspraak gehoord, als dat wetenschappelijk verantwoord is.

Mijnheer Wienen, ik reageer op uw opmerking over Wikipedia. Het is inderdaad waar dat jongeren en 'minder jongeren', wij dus ook, nogal de neiging hebben om die 'content' over te nemen als zijnde objectieve 'evidence based content'. En dat is waarschijnlijk niet altijd zo. Ik heb gisteravond geleerd dat mijn kennis van de Tweede Wereldoorlog, nochtans gebaseerd op standaardwerken, volledig verkeerd is. Ik leerde namelijk dat de verzetsbeweging binnen Duitsland tegen het Hitlerregime, het Rode Orkest, communistisch was. Uit recent onderzoek blijkt dat dat allesbehalve communistisch was. Evenzeer of evenmin als de 'user generated content' is andere 'content' ook het voorwerp van historisch onderzoek en bronnenonderzoek. Ik heb het gevoel dat na de opstartfase van de 'user generated content' genre Wikipedia, intern een grote kuis heeft plaatsgevonden. Duizenden mensen zijn auteur maar nog meer mensen zijn criticus van de 'content'. Het is dus een systeem dat zichzelf corrigeert.

De heer Wim Wienen: Ik haalde dat enkel aan als voorbeeld omdat men op Wikipedia voor bepaalde onderwerpen een eigen profiel kan aanmaken en daar zelf bijdragen aan

kan toevoegen. Ik ben ervan overtuigd dat daar controle op is. Maar een standaardwerk als de Encyclopædia Britannica heeft nog iets meer historische waarde. Alles is natuurlijk onderhevig aan historische kritiek.

Wat uw voorbeeld betreft, zijn er later heel wat archieven opengegaan waardoor men een andere kijk krijgt op dat deel van de geschiedenis.

Mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck: Een vijfde van de jongeren leest nooit een tijdschrift. Dat is een vrij hoog cijfer. Wat kun je daaraan doen? Wat is de oorzaak? Hoe komt het dat jongeren minder naar regionale zenders kijken, terwijl Vlamingen zo graag onder hun kerktoeren blijven? Is er onderzocht hoe of waar men leert omgaan met multimediale toepassingen: op school, bij vrienden of elders?

Mevrouw Jessy Siongers: Er is een vraag gesteld over het wegwerken van de digitale kloof en over mediavreemden. We hebben gekeken naar de relatie met onderwijsvormen en naar de bijdrage die scholen kunnen leveren. We hebben niet voor alle aspecten gekeken naar verschillen tussen onderwijsvormen omdat we menen dat dat in een aantal onderzoeken aan bod is gekomen. We wilden ook nagaan of zich over de grenzen van nieuwe en traditionele media, verschillen naar onderwijsvormen voordeden. We zagen duidelijk verschillen naar onderwijsvormen waarbij de jongeren uit het beroepsonderwijs in mindere mate gebruik maken van de nieuwe digitale media. Wanneer zij de nieuwe media gebruiken, is het in meerdere mate voor spelletjes en amusement en in mindere mate voor die informatieve aspecten.

Wat de mediavreemden betreft – dus de vrij grote groep van jongeren uit het beroepsonderwijs – is de vraag of scholen daar iets aan kunnen doen. Zij zijn daar momenteel al mee bezig, onder meer door die nieuwe media te gebruiken op school, door jongeren de toegang daartoe te verlenen en hen die media te leren kennen. Onder meer in de vakoverschrijdende eindtermen wordt veel aandacht besteed aan het wegwerken van die kloof. De vraag is natuurlijk in welke mate men daarin zal slagen.

Verder gaat het niet zozeer over kennisoverdracht maar over verschillende culturen tussen jongeren uit het bso en het aso. Zij hebben andere interesses, andere oriëntaties en vandaar ook een ander mediagebruik. Dat is natuurlijk een aspect waarop een school veel minder impact heeft. Ik denk dat een school er vooral voor moet zorgen dat de verschillende toepassingen gekend zijn, en ook dat nieuwe media voor jongeren toegankelijk zijn. Want een aantal jongeren moeten een achterstand wegwerken ten gevolge van de thuissituatie.

Er zijn een aantal studies over internetgebruik op jonge leeftijd. Het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties onderzocht het internetgebruik van 10-jarigen en ouder. 'Surveys' van kinderen jonger dan 10 jaar zijn niet gemakkelijk. De onderzoeken die zich focussen op jongeren, gebeuren doorgaans aan de hand van een bevraging van de ouders, en dan gaat het vooral over de mate waarin men kinderen moet beschermen en controleren. We hebben dus een veel minder goede kijk op hun internetgebruik. Maar we stellen wel vast dat de toegang tot een aantal applicaties het grootst is bij de jongste leeftijden. We verwachten dus dat die leeftijd nog meer zal opschuiven.

Wat het mediagebruik betreft, zijn de analyses in deze fase inderdaad vooral beschrijvend van aard geweest. Het waren de eerste analyses die gebeurden op de nieuwe JOP-monitor. We hebben zelf ook de bedenking gemaakt dat we nu wat dieper zouden moeten ingaan op een aantal van die vaststellingen. We hebben in eerste instantie beschrijvend willen werken. Het is zeker de bedoeling om een en ander nog dieper te gaan onderzoeken, al zitten we daar voor een stuk geremd door de mogelijkheden van 'survey'-materiaal. Het zou interessant zijn om daar wat dieper op in te gaan, zeker wat de drempels en de motieven betreft, en om dat beter in kaart te brengen.

We hebben dat in deze ‘survey’ niet kunnen opnemen. We hebben een breed beeld willen scheppen van de jongeren, dus konden we onmogelijk alle aspecten omtrent media erin brengen, maar er zijn zeker een aantal aspecten die de moeite waard zijn om verder uit te diepen.

De heer Wim Wienen: Is er een mogelijkheid om met dezelfde respondenten die u gebruikt hebt voor dit onderzoek, zeker wat het medialuik betreft, verder te gaan?

Mevrouw Jessy Siongers: Dat is niet mogelijk. Door de privacywetgeving is het onmogelijk om opnieuw naar dezelfde mensen te gaan. Dat zijn allemaal anonieme enquêtes. Het zou inderdaad interessant kunnen zijn, maar dat is uitgesloten.

Professor Nicole Vettenburg: Dat houdt in dat je longitudinaal onderzoek kunt voeren, wat veel kost en dat wij nauwelijks kennen in Vlaanderen. Er wordt vrijwel altijd gewerkt met doorsnedeonderzoek.

De heer Philippe De Coene: Er zijn wel uitzonderingen. Ik herinner mij een postelectoraal onderzoek, waarin dezelfde groep gedurende zeer lange tijd werd bevraagd. Maar dat is natuurlijk op basis van een vrijwillige medewerking, een bereidwilligheid om gemonitord te worden. Men geneert zich niet, men is bereid om verder uitgenodigd te worden. Maar het was dezelfde referentiegroep.

De heer Wim Wienen: Als je met mensen op vrijwillige basis werkt, is de foutenmarge natuurlijk ook groter.

Mevrouw Jessy Siongers: Het longitudinale onderzoek heeft heel wat positieve elementen, omdat je een groep kunt opvolgen, maar je zit ook met een heel grote selectieve uitval, waardoor je soms een vertekening kunt krijgen in de analyses en de analyseresultaten. Maar het zou alleszins interessant zijn om dat verder uit te diepen.

Een vijfde leest nooit een tijdschrift. Dat is inderdaad een vrij hoog percentage, maar we hebben de jongeren daar ook gevraagd om de zender of het tijdschrift aan te duiden met hun grootste voorkeur. Voor een aantal zal het wellicht een gemakkelijksoplossing zijn geweest, omdat ze heel moeilijk een keuze konden maken in de lijst die werd voorgesteld. Een aantal jongeren leest wel eens een tijdschrift, maar achtte dat onvoldoende om het echt als een preferentie aan te geven. Die zullen zich ook bij die categorie hebben geschaard. We overschatten dat wel een beetje. Maar het blijft een vrij grote groep die in elk geval op onregelmatige basis tijdschriften leest.

Het punt van de regionale zenders is iets dat we in heel wat onderzoeken vaststellen. Regionale zenders zijn bij de volwassen bevolking vaak heel populair, maar die populariteit neemt toe met de leeftijd, en bij de jonge groep zijn ze niet in trek. Dat heeft voor een stuk te maken met het aanbod van die zenders. Terwijl een aantal zenders, zoals VT4 en de jongerenmuziekzenders, die we nu niet hebben meegenomen, zich echt richten op een doelpubliek van jonge mensen, willen de regionale zenders vooral een algemeen beeld van hun regio geven en zijn zij niet zo sterk gericht op dat jonge doelpubliek.

Hetzelfde geldt voor Radio 2, dat we nu niet hebben opgenomen. In de vorige JOP-monitor bleek dat nog niet 1 percent van de jongeren dat als hun favoriete zender aanduidde, terwijl dat bij de volwassen bevolking net een van de belangrijkste zenders was.

Ik kom tot de vragen over etnocentrisme. Dat oudere meisjes minder verdraagzaam zijn, heeft te maken met verschillende factoren, onder andere ook het onveiligheidsgevoel. Om daar echt uitspraken over te doen, zouden we bij een bevolkingsonderzoek die analyses moeten kunnen doen en kijken in welke mate dat onveiligheidsgevoel meespeelt. Als je de aparte analyses bekijkt, zien we dat onveiligheidsgevoelens bij meisjes meer meespelen

in hun houding die ze aannemen ten aanzien van andere culturen. We weten ook dat dat onveiligheidsgevoel toeneemt met de leeftijd. Daarnaast zien we in analyses dat, naarmate er kinderen komen, de onveiligheidsgevoelens sowieso toenemen. Men gaat zich meer beschermend opstellen ten opzichte van de nauwere kring en daardoor ook andere attitudes aannemen ten aanzien van allerlei maatschappelijke aspecten.

Professor Nicole Vettenburg: Het onveiligheidsgevoel heeft weinig te maken met slachtofferschap. Onveiligheidsgevoel wordt gedefinieerd als het hebben van angst om het slachtoffer te worden van een misdrijf. Uit vroeger onderzoek blijkt dat het objectief risico om in een bepaalde buurt slachtoffer te worden, weinig of niet van invloed is op de onveiligheidsgevoelens van burgers, maar dat armoedefactoren en brede onwelzijnsfactoren (o.a. werkonzekerheid) wel van belang zijn. Ook vonden wij dat onveiligheidsgevoelens verschillen naargelang het geslacht en de aard van het delict. Meisjes voelen zich onveiliger als het gaat om slachtoffer worden van een seksueel delict, niet van diefstal. Ook worden onveiligheidsgevoelens beïnvloed door het feit dat men mensen kent die slachtoffer werden van delicten. Mensen zijn meer bang dat hun oude ouders of jonge kind slachtoffer worden, dan dat zij zelf zouden slachtoffer worden. Het zijn vaststellingen die in internationaal onderzoek bevestiging krijgen en waar het beleid rekening dient mee te houden.

Mevrouw Jessy Siongers: De andere vragen hadden betrekking op de methodologie. Voor wat de schaal voor etnocentrisme betreft, is het inderdaad zo dat als je elk van de stellingen op zich bekijkt, er verschillende betekenissen in gelegd kunnen worden. Daarom werken we altijd met meerdere stellingen en voeren we nooit aparte analyses uit op de stellingen. Er kunnen verschillende betekenissen achter zitten. Daarom werken we met schaalconstructies. We gaan op basis van statistische methodes na of er een algemeen construct achter zit, een achterliggende inhoudelijke betekenis. Daarmee werken we verder. Het blijft zo dat de stellingen op zich verschillende betekenissen kunnen hebben. Maar dat maakt wel die schaal sterker, doordat we ze samen nemen in de verschillende items. Wanneer we de factoranalyses daarop toepassen, stellen we vast dat de stellingen min of meer op dezelfde manier worden beoordeeld. Dan werken we voort met die algemene schaal. De factoranalyse geeft aan dat er inhoudelijk een onderliggend construct is. Dat doen we altijd met alle schalen. We leggen een reeks stellingen voor. We onderzoeken of daar een achterliggend concept achter steekt. Met items die niet lijken te behoren tot dat concept, wordt vaak geen rekening gehouden omdat dat voor die schalen en voor die analyses een vertekening zou kunnen veroorzaken.

Voor wat de associatie tussen media en etnocentrisme betreft, geldt dat de mediavorkeur is gebaseerd op de items die werden voorgesteld: preferentie voor tv-zenders, radiozenders, kranten en tijdschriften. Ook dat is met een schaal geconstrueerd. Men kan op die schaal verschillende posities innemen. Op die schaal kan men verschillende mediavormen met elkaar combineren: de veeleer populaire en de veeleer elitaire – en dan zal men op die schaal een middenpositie innemen. We hebben dan de samenhang onderzocht met etnocentrisme. We moeten nuanceren: de analyses die we hebben gedaan, die regressievergelijkingen, zijn enigszins causaal geconstrueerd. Maar met betrekking tot de interpretatie moeten we niet te hard naar causale effecten kijken. Mark Elchardus stelt dat ook: niet de inhoud die men krijgt in de media zal bepalend zijn. Als je kijkt naar heel veel criminaliteitberichtgeving, zal dat jouw mening niet veranderen. Als je kijkt naar de rechtstreekse impact van de media, zie je dat verschillende culturen of verschillende groepen in onze samenleving keuzes zullen maken in het mediagebruik, en dat men op die manier de keuzes die worden gemaakt, sociaal zal positioneren in de samenleving. We zien wel verbanden. Wij hebben ooit negatieve commentaren gekregen van tijdschriftenredacteurs. Wij zouden volgens hen hebben gesuggereerd dat wie een bepaald blad meer zou lezen, onverdraagzamer zou worden. Het mag niet in die mate causaal worden gezien. Het heeft geen rechtstreeks effect, maar we stellen wel degelijk samenhangen vast.

De heer Philippe De Coene: Dat is hier toch de kunst van de subtiliteit? Het heeft ermee te maken maar het heeft er ook niets mee te maken?

Mevrouw Jessy Siongers: Het heeft ermee te maken. Maar dat betekent niet dat, als we opeens de media volledig zouden omgooien en alle media andere inhoud zouden geven, de media geen effect meer zouden hebben. Het gaat niet louter om de topics die erin aan bod komen. We zien dat verschillende groepen mediavoorkeuren selecteren. Dat geeft voor een deel een idee van de leefwereld waarbij men aansluit.

De heer Wim Wienen: Ik heb nog een detailvraag. U zegt dat u dankzij de factoranalyse uit de verschillende stellingen waarmee u bent vertrokken een aantal ervan hebt weerhouden. De factoranalyse toont bijvoorbeeld aan dat er een grotere foutenmarge in de onderzoeken mogelijk is als er meer nuanceringsmogelijkheden zijn. Wat is uw kritische ondergrens bij de selectie van stellingen?

Mevrouw Jessy Siongers: De selectie van items voor de vragenlijst gebeurde aan de hand van de vragen in de eerste Jeugdmonitor en aan de hand van andere analyses die in Vlaanderen zijn uitgewerkt op basis van getoetste stellingen die een hoge geldigheid en betrouwbaarheid bleken te hebben. Er wordt daarbij gekeken naar factorladingen en wat we Cronbachs alfa noemen. Dit wordt wel heel technisch, maar zo peilen we naar de betrouwbaarheid en de interne consistentie van de schaal. Als die Cronbachs alfa hoger is dan 0.60 kan men spreken van een matige schaal; een goede schaal moet 0.70 halen. Voor de negen stellingen over etnocentrisme halen we een cijfer van ongeveer 0.90, wat aangeeft dat echt wordt gemeten wat we willen meten.

Mevrouw Lilith Roggemans: Er is gevraagd waarom het thema 'levensloop' is bevestigd. Dat is een eerder existentiële vraag. Wij onderzoeken de individualiseringstheorie. Die theorie is in brede sociologische kring aanvaard. Er is veel onderzoek verricht over die destandariseringstheorie. Men komt altijd tot het besluit dat er sprake is van individualisering. En het klopt dat jongeren over meer mogelijkheden beschikken om te kiezen wanneer ze bepaalde transities doormaken.

We stellen echter vast dat die peilingen gebeuren op basis van kwalitatief onderzoek. Jongeren wordt gevraagd waarom ze bepaalde transities op dat bepaald ogenblik deden. Jongeren houden dan een zeer individualistisch discours. Ze zeggen dan dat ze daar zelf en erg bewust voor hebben gekozen. Wij aanvaarden die houding, en noemen dat 'individualisme'. Maar individualisering gaat in wezen over gedrag, en dat moet worden losgekoppeld van een discours. Daarom steunen we op kwantitatief onderzoek: een representatief staal van de bevolking wordt bevestigd over de ideale levensloop. En dan stellen we vast dat van die geïndividualiseerde levensloop eigenlijk niets is terug te vinden. Dat is redelijk zeldzaam, bijna uniek onderzoek.

De heer Wim Wienen: We stellen dan vast dat de ideale levensloop eerder cultureel, samenlevingsgebonden wordt bepaald. Het hangt samen met de manier waarop het onderwijs wordt georganiseerd, met de leerplicht tot 18 jaar enzovoort. Zijn er ook plannen om die ideaal gepercipieerde levensloop te vergelijken met de werkelijke levensloop? Om binnen een jaar of vijf te kijken hoe aan die ideaal gepercipieerde levensloop is vorm gegeven?

Mevrouw Lilith Roggemans: Op basis van onze gegevens is dat onmogelijk te realiseren. Wij ondervragen mensen tot 30 jaar. In demografisch onderzoek gebeurt dit wel. Maar dit valt buiten ons domein van de cultuursociologie.

Mevrouw Tinne Rombouts: Er is het onderzoek, maar we zijn ook erg geïnteresseerd in aanbevelingen om het beleid bij te sturen. Wat de media betreft, stellen we vast dat bso-leerlingen daar minder gebruik van maken. Men stelt wel dat er op het vlak van het onder-

wijs al heel veel gebeurt. Welke andere hefboomen zouden we eventueel kunnen inschakelen om die groep jongeren mee te krijgen?

Mediavreemdheid is een element, maar we stellen toch vast dat veel jongeren de nieuwe media gebruiken. Is bekeken hoe jongeren daarmee omgaan? Is er gepeild naar de ‘mediawijsheid’? We hebben daar het probleem van de games en het kenniscentrum aan opgehangen. Zijn daarvan gegevens gekend in jullie onderzoek? Of gaat het over gebruik en interpretatie en de eventuele gevolgen daarvan?

Een tweede element gaat over de vrije tijd. Het uitgaan van jongeren stijgt met de leeftijd – misschien is dat een verkeerde interpretatie van een weergave in een tabel – maar is er ook een evolutie gekend vanaf welke leeftijd jongeren uitgaan? Gebeurt dat op steeds jongere leeftijd? Zijn daarvan gegevens en gevolgen bekend? Hebben jongeren knelpunten aangegeven in jullie onderzoek? Er zijn clichés bekend, zoals jongeren die meer naar sportverenigingen gaan, maar hebben jongeren uit zichzelf knelpunten opgegeven in verband met de vrije tijd?

Ik lees dat investeren in een vrijetijdsbeleid voorwaarden schept om sociaal en pedagogisch bezig te zijn. Ik stel me soms vragen bij het pedagogische in de vrije tijd. Je moet jongeren hun vrije tijd laten beleven. Ze moeten niet altijd met het pedagogische bezig zijn. Vinden jullie dat er meer zal worden bereikt door meer pedagogische insteken te geven in de vrijetijdsbesteding? Moeten jeugdverenigingen meer pedagogische aspecten in hun werking opnemen? Er werd ook gesproken over een steunpunt vrije tijd.

Ik wil het ook nog even hebben over welbevinden en communicatie. Als jongeren zich niet ‘welbevinden’, langs welke kanalen zoeken ze dan hulp? Is daar communicatie over gekend? Bij het zelfbeeld van meisjes wordt vaak gesproken over het fysieke aspect. Is er een link naar communicatiemiddelen? Worden ze in bladen die ze lezen, niet te fel gefocust op die zaken? En komt daardoor hun welbevinden in gevaar? Hebben ze kanalen voor als ze zich niet goed voelen? Op welke manier kan dat worden verbeterd?

Behoeft aan steun is belangrijk. De relatie met de ouders is blijkbaar het belangrijkste. Ouders die gescheiden zijn, hebben geen impact. Heb ik dat correct begrepen? Als ouders gescheiden zijn, staat de relatie tussen ouders en jongeren toch ook op de helling. Of is dat niet zo?

Dit is de tweede Jeugdmonitor. Hoe wordt de sprong naar het vervolg gemaakt? Is het de bedoeling om de zaken ook evolutiegewijs te onderzoeken? Sommige zaken die we uit de volksmond horen, worden hier bevestigd. Is er echt zo’n groot verschil tussen de jongeren van nu en die van vroeger? Worden de evoluties opgevolgd? Is het de bedoeling om dat de volgende keer op te nemen? Hoe kijken we daartegenaan?

Professor Nicole Vettenburg: Aanbevelingen voor het beleid zijn altijd een teer punt voor onderzoekers. Eigenlijk volgt geen enkele aanbeveling rechtstreeks uit de onderzoeksgegevens. Hier en daar formuleerden we toch een onderzoeksbevinding. Daarmee kan ik inspelen op de eerste vraag over jongeren die moeilijkheden ondervinden op de arbeidsmarkt. In de conclusie staat dat het niet opgaat om via activeringsprogramma’s en maatregelen op maat van de jongeren enkel het accent te leggen op de jongeren. Het is ook belangrijk dat de aanbodzijde mee in rekening wordt genomen. Daar stopt onze rol.

Het geld voor het Jeugdonderzoeksplatform komt van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Het is beleidsgericht onderzoek en het moet mee het jeugdbeleid ondersteunen. Vandaar dat er regelmatig uitwisselingen en gesprekken plaats hebben met de opdrachtgever om de informatie ten dienste te stellen voor het opstellen van de beleidsnota’s. We proberen daarop in te spelen.

We hebben nu gegevens gepresenteerd uit de tweede Jeugdmonitor. De eerste noemen we de lightversie, omdat dat het uitproberen was van steekproeftrekking via het rijksregister enzovoort. Het is de bedoeling om de trends in beeld te brengen. Het initiële opzet van de Jeugdmonitor was brede informatie verschaffen over een groot aantal levensdomeinen van jongeren, waardoor meer fragmentarisch onderzoek zich kan positioneren. Metingen (in vorm van postenquête) op regelmatige tijdstippen zouden het mogelijk maken om evoluties of trends op die diverse domeinen bloot te leggen.

Een deel van de monitor blijft dus vast. Een deel is wisselend en past zich aan aan evoluties en vragen. In JOP-monitor 2 werd bijvoorbeeld een uitbreiding van de leeftijd doorgevoerd en komen de transitie meer aan bod.

Waar mogelijk hebben we nu reeds een vergelijking gemaakt tussen de eerste en de tweede monitor, dit voor de leeftijdsgroep van 14 tot 25 jaar. Globaal mogen we zeggen dat er weinig verschil is. Het is ook een beetje logisch op een periode van drie jaar. Een merkbaar verschil ging bijvoorbeeld over de opvatting van de jongeren over de pensioenleeftijd. Op drie jaar was er wel een verschuiving waar te nemen, die mogelijks te wijten is aan de impact van de media.

De heer Tom Boonaert: Jongeren hebben zelf geen knelpunten opgegeven voor de verschillende vrijetijdsactiviteiten. Het was gewoon een korte vraag waar jongeren hun tijdsbesteding moesten vertellen. Er is meer kwalitatief onderzoek nodig waarin jongeren zelf de beleving en de betekenis van hun vrijetijdsactiviteiten kunnen kaderen.

Onderzoekers uit onze vakgroep zijn bezig rond de vrijetijdsbesteding van jongeren in armoede. Het is een kwalitatief onderzoek waarbij ze in drie centrumsteden – Oostende, Ronse en Leuven – zelf in gesprek gaan met jongeren en hun ouders over hoe de vrijetijdsbeleving wordt beleefd. Daar kunnen betere antwoorden voor het beleid worden gevonden.

Verder was er ook de vraag naar de conclusie over het sociaal en pedagogisch bezig zijn. Vrije tijd mag inderdaad niet nog eens een extra milieu zijn waarin we vanuit een zekere morele bezorgdheid pedagogisch gaan interveniëren in de leefwereld van jongeren. Het moet altijd de bedoeling zijn om te vertrekken vanuit de leefwereld van de jongeren. We weten dat het jeugdwerk voor sommige jongeren helpt en extra competenties kan geven, maar we willen daarom niet noodzakelijk dat iedere jongere naar het bestaande jeugdwerk gaat. Je moet vertrekken vanuit de leefwereld van de jongere. Je moet ook de aanbodzijde in het oog houden. Niet iedereen moet van het aanbod gebruik maken dat wij geformuleerd hebben. Je moet nagaan hoe je het aanbod en de leefwereld van de jongeren met elkaar in overeenstemming kunt brengen.

Mevrouw Tinne Rombouts: Ik lees: “Investeren in een vrijetijdsbeleid dat de voorwaarden schept om sociaal en pedagogisch bezig te zijn.”. Ik stel me dan gewoon de vraag of het vrijetijdsaanbod vandaag te weinig pedagogische mogelijkheden biedt. Ik kan me inbeelden dat er op sociaal vlak nog wel wat schort aan de toegankelijkheid voor bepaalde groepen. Ik begrijp niet goed in welke context ik het pedagogische enerzijds en het steunpunt anderzijds moet zien.

De heer Tom Boonaert: Met het steunpunt bedoelen we niet iets globaals, maar wel dat jongeren bijvoorbeeld via de gemeente een toegangsplaats hebben zoals het Jongeren Advies Centrum. Als jongeren een probleem hebben, kunnen ze zulke heel toegankelijke diensten opzoeken. Het is in die richting dat we denken.

Mevrouw Tinne Rombouts: Op gemeentelijk niveau gaat het dan over het goed in kaart brengen van het aanbod van vrijetijdsbestedingen. Maar als je het over het JAC hebt, dan gaat het over welzijn. Volgens mij zijn dat twee duidelijk verschillende communicatiepistes.

Welzijn heeft niet direct iets te maken met vrije tijd. Ik begrijp nog steeds de link naar het pedagogische niet.

Professor Nicole Vettenburg: Pedagogisch bezig zijn, houdt niet altijd in dat je een gerichte pedagogische interventie wil doen, maar wel dat je een kader en ruimte creëert waar jongeren bezig kunnen zijn en zich kunnen amuseren zonder dat er echt een doelstelling achterzit. Dat wil niet zeggen dat je niet informeel aan het leren bent.

Mevrouw Tinne Rombouts: Maar dat doet men vandaag ook al. Het jeugdveld is op een pedagogisch verantwoorde manier bezig. De leiding volgt een opleiding en probeert de kinderen op een goede pedagogische manier te begeleiden en te ondersteunen in het vrijetijdsaanbod. Zijn er dan tekorten? Heeft men aangegeven dat er te veel op een niet-pedagogische manier gebeurt?

De heer Tom Boonaert: Neen, dat is niet wat wij concluderen. We willen zeker niet zeggen dat de jeugdleiding te weinig of niet pedagogisch bezig is met jongeren. Pedagogisch bezig zijn is het creëren van ontplooiingsmogelijkheden voor jongeren. Het is niet enkel interveniëren. Pedagogiek is meer dan dat. Nu zien we vaak dat we breuklijnen tussen groepen jongeren versterken. Andere jongeren worden aan hun lot overgelaten en geven ook aan dat ze te weinig ondersteuning krijgen. Dat kan je bezwaarlijk pedagogisch noemen. Vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren zelf houdt het onderscheid tussen jeugdwerk en welzijn weinig steek. We moeten daarom niet noodzakelijke nieuwe voorziening uitbouwen. Op vele plaatsen zijn de kanalen en structuren vaak wel aanwezig (denken we maar aan jeugdcentra, jeugddiensten, JIP's en JIAC's, jeugthuizen enzovoort, maar ook culturele centra en sportclubs), maar we richten ons in praktijk en beleid nog te vaak op de organisatie van de vrije tijd voor kinderen en jongeren, veeleer dan we ons richten op het scheppen van voorwaarden en het creëren van ruimte om strategieën van kinderen en jongeren zelf te ondersteunen en te helpen uitbouwen.

Mevrouw Hanne Op de Beeck: Er werd ook een vraag gesteld naar welbevinden bij meisjes en de connectie ervan met communicatiebladen. Ik vond het een interessante bevinding dat het geslachtseffect aanwezig blijft, zelfs als school, vrije tijd en dergelijke in overweging worden genomen. Zo wordt bijvoorbeeld vaak gesteld dat meisjes zich minder goed voelen juist omdat ze een sterke druk ervaren op school. Uit de analyse blijkt dat het verschil in welzijn niet door deze druk verklaard kan worden, waardoor we ons kunnen afvragen hoe dat komt. In het buitenland, vooral in Amerika, zijn er onderzoeken uitgevoerd die aangeven dat de focus van meisjes op een mooi uiterlijk, niet abnormaal is. Meisjes hebben nood aan intimiteit en daarom zetten ze een mooi uiterlijk in om die relaties te verwerven en te onderhouden. Het onderzoek geeft vooral aan dat vooral de reclame en de filmindustrie de normen met betrekking tot een mooi uiterlijk steeds minder haalbaar maken.

U vroeg naar meer concrete aanbevelingen. Wel, er wordt ook gesteld dat, hoewel jongeren heel vertrouwd zijn met verschillende media en dat ze zich bewust zouden moeten zijn van de impact ervan, dat nog niet het geval blijkt te zijn. Veel van die invloeden werken onbewust op hen in. Het is belangrijk om hun een kritische houding ten aanzien van de industrie van reclame, film enzovoort aan te leren. Enerzijds kan dat via bestaande kanalen zoals school of jeugdwerk. Anderzijds zijn daar in het buitenland al specifieke netwerken voor opgericht, zoals het 'network for media literacy' en verschillende andere die je op het internet kan terugvinden. Die bestaan vooral in Noord-Amerika en Canada. In het regeerakkoord is een aanbeveling tot het oprichten van een centrum voor mediawijsheid opgenomen. Dat is voornamelijk gericht op het dichten van de digitale kloof. In dit geval zou het interessant kunnen zijn om het creëren van een kritische houding mee op te nemen omdat dat voor meisjes nog steeds belangrijk blijkt te zijn, ondanks het feit dat er al veel campagne over is gevoerd zoals de Dove-campagne.

Mevrouw Tinne Rombouts: Het is de aanbeveling van het Vlaams Parlement dat de media-geletterdheid en de kritische houding ten opzichte van de media ook wordt opgenomen door het kenniscentrum. Het centrum vormt een kans om daar de aandacht aan te geven die nodig is.

Mevrouw Hanne Op de Beeck: Hoewel het een natuurlijke reflex is om te denken dat dat in deze tijd niet meer aan de orde is, blijkt uit de analyse dat die nood tot het aanleren van een kritische houding ten aanzien van de media nog wel bestaat.

Uit de analyse bleek ook dat het niet zoveel uitmaakt of een jongere in een eenoudergezin of een nieuw samengesteld gezin opgroeit, zolang de ouders maar genoeg aandacht hebben voor het kind en de relatie optimaal blijft. Dat telt meer mee dan de structuur van het gezin.

Mevrouw Tinne Rombouts: Hebt u kunnen afleiden of de relatie ouder-kind bij gescheiden ouders meer onder druk staat dan bij niet-gescheiden ouders? Het zou een aandachtspunt kunnen zijn voor ouders die gescheiden zijn om de relatie met hun kind optimaal te houden.

Mevrouw Hanne Op de Beeck: Dat zou aan de hand van de monitor kunnen worden onderzocht. Ik heb dat niet gedaan omdat de focus was gelegd op het welzijn. Er wordt onder meer onderzoek naar gevoerd door verschillende universiteiten, het Interdisciplinair Project voor de Optimalisatie van Scheidingstrajecten, waar ook onze universiteit bij betrokken is. Daarover is al een en ander gepubliceerd maar ik ken de concrete bevindingen niet. Het zou interessant zijn dat te bekijken. Ik veronderstel dat dat waarschijnlijk mee zal spelen. Het is voor ouders een uitdaging om in een dergelijke situatie de aandacht voor hun kind zeker te behouden.

De heer Chokri Mahassine: Komt er een JOP 3?

Professor Nicole Vettenburg: Normaal gezien wel. Het contract voor het JOP binnen het steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport loopt af eind 2011. Iedereen hoopt dat het zal worden gecontinueerd. Het JOP is in elk geval opgezet om regelmatig (om de drie à vier jaar) metingen uit te voeren om trends bij jongeren vast te stellen en om het bestaand onderzoek toegankelijker te maken en meer te verspreiden.

De heer Chokri Mahassine: Mag ik besluiten dat de meest ongelukkigste kinderen weer de kansarme kinderen zijn, of heb ik het totaal verkeerd begrepen?

Mevrouw Hanne Op de Beeck: Op de subjectieve welzijnsanalyses is het een typisch probleem van het binnenlands onderzoek. Daar vind je een heel klein groepje, namelijk 1 tot 5 percent van de jongeren, waaruit dat blijkt. Ze voelen zich slecht in hun vel, ze denken negatief over zichzelf. Het is altijd de vraag wie dat groepje jongeren is en hoe we hen kunnen bereiken. Het is een groepje dat moeilijk in onderzoek te bereiken is omdat de vragenlijst maar door bepaalde jongeren wordt ingevuld en teruggestuurd. De minder goed bereikbare jongeren worden minder in het onderzoek opgenomen. De vraag wie die jongeren zijn, is nog steeds een knelpunt in het onderzoek. We hebben geprobeerd om ze aan de hand van een aantal tendensen te omschrijven en het is inderdaad gebleken dat financiële ruimte daarbij nog steeds een rol speelt.

De heer Philippe De Coene: U zegt 'representatief' en u hebt 3700 respondenten. Op zich is dat vrij veel, zeker voor een enquête, maar beantwoorden de interne kwaliteiten van die respondentengroep aan de samenstelling van de samenleving of zijn er scheeftrekkingen? Ik kan me voorstellen dat kwetsbare jongeren minder gehoord worden ten opzichte van hun aanwezigheid in de samenleving.

Professor Nicole Vettenburg: De steekproeftrekking verloopt via het Rijksregister en daarna wordt op basis van een aantal indicatoren, zoals geslacht, leeftijd en onderwijsvorm, bekeken in welke mate ze representatief is voor de totale populatie en zo nodig wordt er via weging gecorrigeerd. Natuurlijk is er met een postenquête ook een hoge non-respons. In vergelijking met internationaal onderzoek hebben wij een heel hoge respons. Die zit tussen 55 en 60 percent. Het verschilt een beetje naargelang de leeftijdsgroep. Die respons is heel hoog mede dankzij het feit dat er vier keer een herinnering gaat en de mensen dus gestimuleerd worden om de vragenlijst in te vullen. Desalniettemin is het realistisch om te zeggen dat we een bepaalde groep niet bereiken, namelijk de mensen die het Nederlands weinig vaardig zijn, de mensen die moeilijk papieren invullen. In die zin moet er bijkomend onderzoek gebeuren.

Aansluitend bij het antwoord over het welbevinden. Als we alle levensdomeinen bekijken, dan is de algemene conclusie van het onderzoek dat het vrij goed gaat met de jeugd in Vlaanderen. Met een kleine groep gaat het niet goed: een kleine groep is werkloos, een kleine groep zit in de delinquentie, een kleine groep heeft een hoog onwelbevinden enzovoort.

De vraag is of het altijd over dezelfde groep gaat. Dat moeten we nog verder analyseren.

De heer Chokri Mahassine: Werd dan onderzocht wie degenen zijn die niet hebben geantwoord na vier keer?

De heer Philippe De Coene: En kon men correcties aanbrenge?

Professor Nicole Vettenburg: Neen, we kunnen niet corrigeren, want het onderzoek is anoniem getrokken. We kunnen in de toekomst wel proberen om daar wat meer informatie over te krijgen via het Rijksregister. Maar dan moet het Rijksregister daar extra werk in steken.

Mevrouw Jessy Siongers: Wat het corrigeren betreft, wil ik nog aanvullen dat we dat in beperkte mate wel kunnen omdat we op basis van bevolkingsgegevens en op basis van gegevens van het Departement Onderwijs nagegaan hebben in welke mate onze steekproef beantwoordt aan de geslachtssamenstelling, de leeftijdssamenstelling en ook aan de onderwijsvorm voor degenen die nog in het secundair onderwijs zitten en aan het behaalde opleidingsniveau voor degenen die afgestudeerd zijn. We bekijken in welke mate die beantwoorden aan de situatie in de Vlaamse Gemeenschap. We hebben daarvoor wel gecorrigeerd, we hebben wegingsfactoren berekend. Het viel vrij goed mee met die representativiteit, zelfs naar onderwijsvormen en behaald opleidingsniveau. We hebben sowieso in onze analyse de ondervertegenwoordiging van jongeren uit het beroepsonderwijs, de lager opgeleiden, voor een stuk gecorrigeerd. Ook met die ondervertegenwoordiging viel het al bij al wel mee.

Dat geldt natuurlijk niet voor andere aspecten, daar heeft professor Vettenburg op gewezen. Een aantal van die dingen kunnen we niet controleren noch in rekening brengen. We kunnen de taal die thuis wordt gesproken, niet van iedereen kennen. Ook de gegevens over het diploma van de ouders hebben we niet op voorhand en we kunnen die dus niet koppelen aan elkaar.

Voor een stuk zullen we de kwetsbare groep nu wat meer kunnen bereiken, ook met het Brusselse onderzoeksluik dat we hebben opgestart. Momenteel worden die enquêtes afgenomen en daar werken we niet via postenquêtes, maar stappen we naar alle Brusselse scholen die Nederlandstalig onderwijs aanbieden. De respons is vrij hoog, want 70 à 80 percent van de scholen in Brussel heeft toestemming gegeven voor het onderzoek. Momenteel zijn we alle gegevens aan het verzamelen bij de leerlingen van het eerste tot en met het zesde jaar secundair onderwijs, waarbij we ook de jongeren uit het deeltijds

beroepsonderwijs zullen meenemen. Een groep die we altijd missen in een bevolkingsonderzoek zijn de anderstaligen en we hopen om die ook voor een stuk te kunnen meenemen in het Brussels onderzoeksluik.

De heer Philippe De Coene, voorzitter: Ik wil iedereen bedanken, de sprekers voor hun presentatie en de leden voor hun belangstelling en hun vragen.

De commissie heeft met veel belangstelling de publicaties gelezen, maar de tijd om dit collectief te lezen en vervolgens te bespreken maakt dat we een beetje in de buitenbaan lopen. Het zou misschien voor de auteurs, opdrachtgever en parlementsleden niet slecht zijn om te overwegen, om de volgende Jeugdmonitor in primeur in het Vlaams Parlement voor te stellen zodat het onderzoek meteen een instrument wordt voor het beleid. Misschien moeten we daar eens over nadenken.

De voorzitter,

Philippe DE COENE

De verslaggever,

Chokri MAHASSINE

Gebruikte afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
dbso	deeltijds beroepssecundair onderwijs
JAC	jongerenadviescentrum
JIAC	jongereninformatie- en adviescentrum
JIP	jongereninformatiepunt
JOP	Jeugdonderzoeksplatform
kso	kunstsecundair onderwijs
TOR	tempus omnia revelat, onderzoeksgroep voor de studie van tijd, cultuur en samenleving
tso	technisch secundair onderwijs
VUB	Vrije Universiteit Brussel